

Hajdúsági Tükör

10. évfolyam 3. szám

2017. szeptember 13.

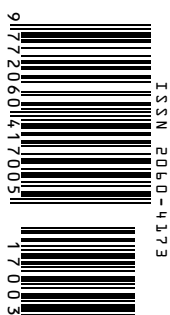
Kulturális és közéleti magazin

500 Ft

A tartalomból:

Polgármesteri köszöntő	2	Bemutakozik az új böszörményi serfözde	12
Egyházi középületeink - Kulturális örökségünk II.	3	Az ítélet	15
Az egyik első magyar koncepció per	5	„We Are The Water” – „Nincs határ”	18

Polgármesteri köszöntő

Szeretettel köszöntöm a Hajdúsági Tükör harmadik idei lapszámában, Hajdúböszörmény Város Napja alkalmából. Szeptember 13-án elődeinkre, az ő bölcs, hosszú távon is kiemelkedő hatású tetteikre emlékezünk.

A Magyar Néprajzi Lexikon szerint az ünnep olyan különleges időszak (vallásnéptani szemzőből nézve „szent idő”), amikor a közösség a megszokottól eltérő módon viselkedik, ünnepi szokásokat hajt végre, más előírásokat és tilalmakat tart be, mint hétköznapiakon. Létrejöttük fontos társadalmi szükségletet elégít ki, ünnepet minden emberi kultúra ismer.

Mi, böszörményiek egy olyan több évszázados eseményt jelöltünk meg ünnepnapként, amely Bocskai István és Báthory Gábor személyéhez kötődik, s amely városunk fejlődése szempontjából meghatározó jellegű volt.

A hajdútelepítés a mi honfoglalásunk: a hatalmas földbirtokkal, a kiváltságokkal olyan adományt, lehetőséget kaptunk, amely reményeink szerint – örökre elhelyezett bennünket Kelet-Európa egyik legjobb termőterületén. Országunkat szabdalta – darabolta a történelem, Hajdúböszörmény egyben maradt. Ma kis Magyarország negyedik legnagyobb területű városa vagyunk.

Apáink megkeményedtek, tudták a dolgukat, nem kellett figyelmeztetni őket, hogy mi a feladatuk, nem figyelték másnap honnan fúj a szél. Nevelték gyermekeiket, tanították őket, a nagyobbak vagy gazdálkodni kezdtek, vagy már „kitanulva” ügyvédként vették át a gazdaságot. Így teltek a századok, kisebb-nagyobb megpróbáltatások mellett, de mindig előbbre jutottak. Időközben Böszörmény a hajdúvárosok szövetségének, a Hajdúkerületnek a székhelyeként a térség meghatározó településévé vált. A nemesek már megengedhették maguknak, hogy a közér is tegyenek, iskolákat, gazdagságról árulkodó épületeket és gyönyörű főteret építettek. Aztán jött, amire senki nem gondolt: a felforgató, kommunista rend tönkretette évszázados munkájukat. Egyik napról a másikra elvesztették mindenüket, vagyonukat, házukat, földjüket, jószágukat. Az egyik böszörményi család 20 hold földjét, jó szekerét és három lovát, köztük Csillagot bánta.

„Az ökor, ha a szekeret húzza és szánt, szent állat. Ha felkerül, sárkánnyá változik. Az ekét nem húzza többé, az igát ledobja, megvadul és tüzet okád. Az uralkodó helye fent van, mint a tudat. Sorsa szerint ide tartozik. Az angyal, ha fent él, szent lény, de ha lemerül, ördögivé változik.”

Hamvas Béla meglehetősen pontosan jellemezte 1943-ban a kommunista ideológiát, amely néhány évvel később az ő tragédiáját is okozta. Egyetemi állásából elbocsátották, majd tudósként földműves lett, hogy az

inotai hőerőmű gondnokaként menjen nyugdíjba. Sajátos kelet-európai, magyar sorstragédia, lengyel, cseh, román és délszláv körökben értik, máshol semmitmondóan bólogatnak az ilyen történeteken, nem hiszik, hogy igaz lehet, hogy ilyen megtörténhetett.

Megszoktuk, hogy velünk, és nálunk bármi megtörténhet. Ideje megszoknunk, illetve kialakítanunk azt az érzést, azt a szemléletet, hogy nekünk nem csak passzív, elszenvedőnek kell lennünk. Mi is beleszólunk a sorsunk irányításába, nem vagyunk másodrendű polgárok: fontosabbak, de kevesebbek sem lehetünk, mint mások.

Szeressük Hajdúböszörményt és szeressük a hazánkat, mert szeretnünk kell magunkat! Ne legyünk kishitűek! Nem vagyunk rosszabbak másoktól, azt csak el akarják hitetni velünk.

Hajdúböszörmény élhető város. Minden modern civilizációs vívmány elérhető fél órán belül, úgy hogy minket nem terhelnek a nagyvárosi léttel együtt járó negatívumok.

Isten éltesse Böszörményt, Isten éltesse mindnyájunkat!

Kiss Attila
polgármester

Hajdúsági Tükör

Kulturális és közéleti magazin. Kiadja: Szabadhajdú Közművelődési Média és Rendezvényszervező Nonprofit Kft.
Felelős kiadó: Dr. Szarvas-Szabó Katalin. Szerkesztő a Szerkesztőbizottság. Elnöke: dr. Varga Gyula. ISSN 2060-4173.
Fotók: Horváth Tamás • Szerkesztőség elérhetősége: telefonszáma: (52) 561-400, levélcíme: 4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 4. Vegyes terjesztésű. Megvásárolható: Hajdúböszörmény, Silye Gábor Művelődési Központ, Tourinform Iroda.
Nyomdai munkák: Center-Print Nyomda Kft. • Felelős vezető: Szabó Sándor.

Högye Lajos

Egyházi középületeink - Kulturális örökségünk II.

Katolikus templomaink és a zsinagóga

A Hajdúsági Tükör előző, 10. évfolyam 2. számában bemutattuk a protestáns egyházak templomait. Cikkünk ezúttal a hajdúk fővárosának a két katolikus (görög és római), valamint az izraelita templom--- bemutatására vállalkozik. Ezek az épületek is bekerültek a hajdúböszörményi értéktárba, „épített örökség” kategóriában.

A görög katolikus templom az Újvárosi utcán

Városunk egykori neve: Rác Böszörmény is jelzi, hogy már korai időkől jelen voltak a bizánci szertartású, feltehetően szerb keleti keresztények a Lazarevics, majd Brankovics szerb uralkodók birtoklása idején már a 15. században. Nem ismerjük első templomuk épí-

tésének idejét, de fatemplomuk lehetett; majd amikor a keletiek a mai Káplár Miklós utcában telket kaptak iskola, parókia, tanítói lak számára, felépült a kőtemplomuk is amelyek alapjait 1740-ben rakták le. Az egyszerű falusias népi barokk templomhoz 1767-ben építettek tornyot, majd 1805-ben bővítették a hívek számának növekedésével. Ezt a városrészt „rác oldalnak” vagy „orosznak” nevezték. Ebben a templomban 1817-ben Szűcs János ikonfestő mester által készített díszesen aranyozott ikonosztázion volt, amelyet 1858-ban fel kellett újítani beázás miatt.

Végül 1892-ben ezt a templomot is lebontották, hogy új monumentális templomot építsenek. Az építést Orosz Gyula és Varga László lelkészek kezdeményezésére Wirth József és Kolacsek Vilmos kassai építőmes-

terek végezték; akik a kassai kéttornyú, új görög katolikus templomot tekintették mintának. Már 1894-ben építés közben repedések jelentkeztek a hajón, emiatt még perre is sor került, de a javítások után 1897-re elkészült a belső díszítés is. A falak és a mennyezet freskóit Fenczik Kornél és Hoitsy Fridolin, a Munkácsi Egyházmegye festői készítették. A felépült kéttornyú késő romantikus-eklektikus stílusú templomot 1898. május 8-án Firczak Gyula, a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye püspöke szentelte fel.

Ikonosztáziont ekkor nem tartalmazott a templom, de színvonalas, hatalmas főoltárral, seccokkal, szecessziós mellékoltárokkal és padosorokkal díszítették.

A templom folyamatos renoválásra szorult, javítani kellett 1906-ban és 1910-ben is; a javítási kísérletek rendre kudarcot vallottak, végül az épületet 1979-ben életveszélyessé kellett nyilvánítani a boltozat megszakadása és a látványos állagromlás után.

A templom tetőzetének leszedése után a falakat 1983-ban lerobbantották. E művelet után csak a tornyok és az ezeket összekötő homlokzatrészt maradt meg. Az új neobizánci stílusú, görög kereszt alaprajzú, oktagonális faszerkezetű kupolával fedett centrális terű, kisebb templomhajó terveit Bana József készítette, alapozása 1984-ben kezdődött el. Az új templomot 1988. augusztus 21-én Keresztes Szilárd hajdúdorogi megyéspüspök szentelte fel. Közben megszülettek a tervek egy új képfal állítására, amelyet Maklári Zsolt ikonfestő készített, és 2004-ben szentelték fel. A jobb toronyban „Toronygaléria” néven színvonalas kulturális kiállításokat szervez az egyházközség.

2006-ban új tetőfedést kapott a templom, majd teljes körű külső felújítás következett 2012-ben. Megújultak az egykori görög katolikus tanári lakások is, valamint új parókia és közösségi ház, ifjúsági szálló épült a templom telkén a templom stílusában.

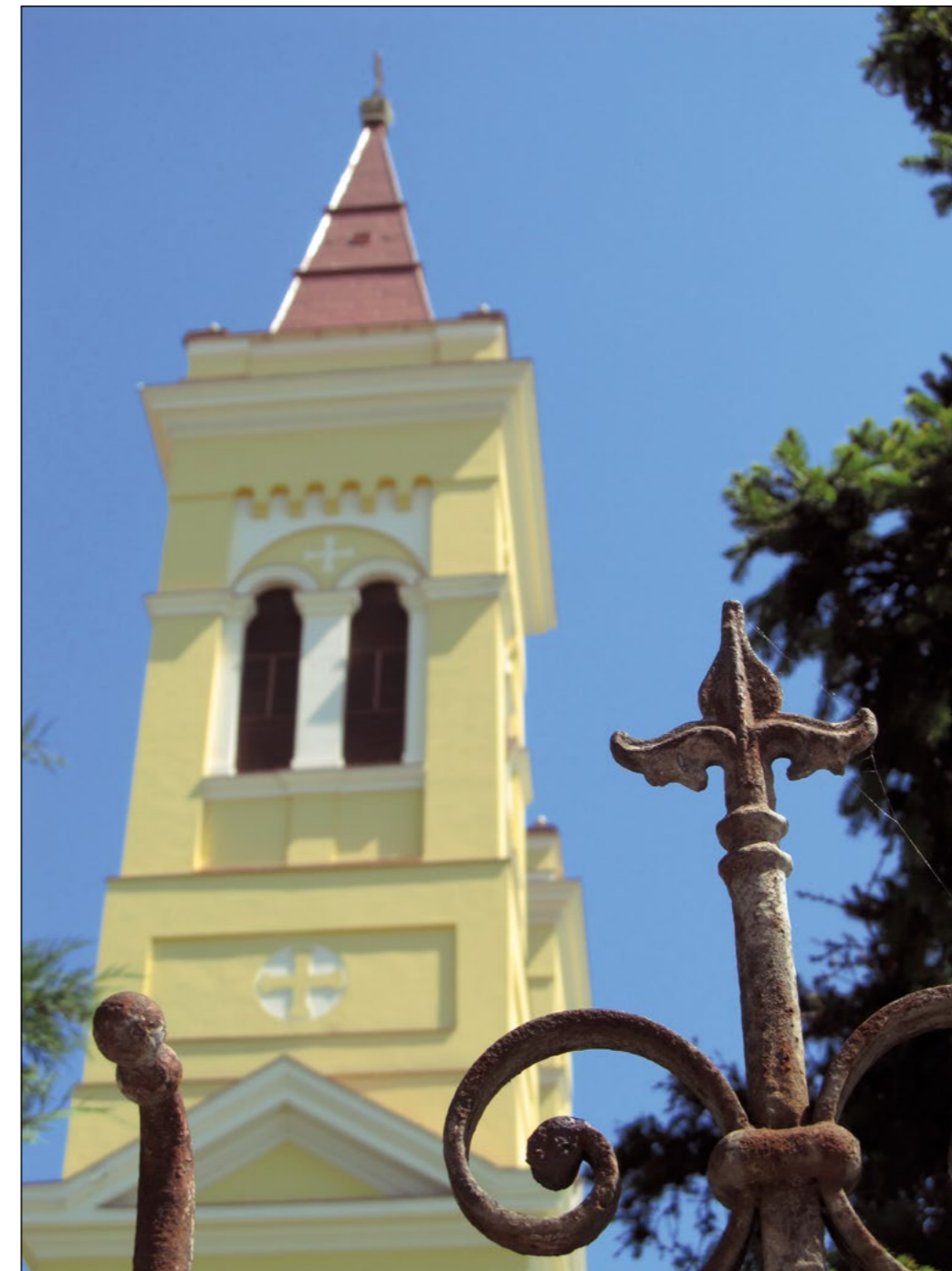
Hajdúviden található még egy lakóházból kialakított kápolna is, fakeszterrel az udvarán.

A régi parókiát és hittantermet lebontották 2017 nyarán.

A római katolikus templom az Újvárosi úton

A római katolikusok korábban és jelenleg is a város kisebb vallási közösségét alkotják, ahogy templomának nagyságából is következtethetünk. A környéken több középkori római katolikus templomnak is látjuk a nyomát. A Bocskai téri református templom korábbi középkori, a zeleméri, a vidi, a pródi, a macsi, az ohati vagy a balmazi középkori kis templomok jelzik a római katolikus egyház kiterjedését és a térség lakottságát.

A XVII. századtól a református vallás oly elterjedt volt a Hajdúságban, hogy 1699-ben egyetlen hajdúvárosban sem volt római katolikus hívő és plébánia sem. A plébániák alapítását akadályozta, hogy a jövevényeket kizár-

ták már a 18. századtól a földbirtoklásból és az ingatlanszerzésből és nem vehettek el városi lányt sem. Eszterházy Károly egri püspök csak Szoboszlón tudott csak nagy nehézségek árán katolikus plébániát felállítani, itt a katolikusok száma 1786-ban 58 fő volt, míg a leányegyházként hozzá tartozó Böszörményben 8 fő. Böszörmény később filiáként 1814-ig Újfehértóhoz, ezután Balmazújvárosához tartozott. A Helytartótanács és Eszterházy püspök 1750-ben, 1769-ben, majd a püspök halála után 1826-ban sürgette a plébánia felállítását Böszörményben. A kezdeményezés sikertelen maradt a hívek szerény száma, a templom és paplak hiánya miatt. 1854-ben viszont már kétszáz katolikus hívő kezdeményezte a helyi plébánia felállítását, ezek a katolikus bevándorlók az egri káptalanhoz tartozó Tisza-menti birtokokról, Polgárról, Egyekről származtak leginkább.

A Balmazújvárosról átjáró pap a görög katolikus templomban misézett, keresztelt és esketett még 1855-ben is. Az akkori balmazújvárosi lelkész Nagyfejeő Ignác kérelmezte írásban a helyi plébánia felállítását. Végül Bartakovics Béla egri érsek 1857-ben megvásárolta a mezőváros belterületén templom és paplak céljára Igaz József és neje, Kováts Rozália 1 hold területű házas telkét, valamint a szomszéd Lévai András telkét is.

Greiger István építőmester tervei alapján 1861-ben megkezdődött a templom, az iskola és a kántortanítói lakás építése is. Igaz József háromszobás házat kibővítve plébániát és lelkészlakást alakítottak ki. Egy szárazmalom is állt ekkor az épülő templom mellett, amelyről Igaz József azt állította, hogy az még az ő tulajdonában áll, így azt lebontani hosszú pereskedés után csak öt év múlva sikerült az egyházközségnek. A malom helyére terveztek a harangozó házat, de ennek építése meghiúsult, számára az Újvárosi úton vettek egy már meglévő házat.

Az 1863-ban Szent Adalbert püspök tiszteletére felszentelt, de ma Szent István névre át keresztelt egytoronyú, egyszerű külsejű neobarokk templom a szerény falusi Isten-házakat idézi.

A toronyban három harangot helyeztek el, mindhárom Korrentsch Márk, egri harangöntő mester munkái; súlyuk: 293 kg, 152 kg, valamint 86 kg. 1917-ben rekvirálták a harangokat, helyükre később 1926-ban két új harang került: A Keresztelő Szent János harang 355 kg-os, míg a Jézus Szíve harang 101 kg súlyú.

1926-ban kicserélve a tetőzetet, kívül és belül teljes körűen felújították Semberly Miklós földbirtokos és Radácsi Ferenc gondnok jóvoltából a templomot. A templom orgonája 1865-ben készült el Váradai Sándor ároktői orgonaépítő mester munkájaként; 1895-ben és 1933-ban renoválták.

1898-ban --kezdődött el a templombelső restaurálása, ez Greiner Károly és Lohr Ferenc akadémiai festő munkája. A szentély mennyezetén látható festmény: Szent István halála, a hajó mennyezetén négy medallion freskó ábrázolja a négy fő ünnepet: Jézus születését, keresztahalálát, feltámadását és a Szentlélek eljövését. A művészi kivitelű tabernákulum Szent Simplitius csonterekléjét örzi. Az oltárkép Vajk megkeresztelését ábrázolja. A templomban található még Jézus Szíve,

Mária Szíve, Szent József, Árpádházi Szent Margit, Kis Szent Teréz és Páduai Szent Antal

szobrai is. A templomba a villanyt 1939-ben vezették be.

1994-ben a templom alapozás-megerősítése történt és a külső festés is megújult; 1999-ben pedig a torony faszervezetét kellett kicserélni. Napjainkra ismét a külső felújítás lenne szükséges.

A zsinagóga a Kassa úton

Megyénk kilenc - valamilyen formában fennmaradt - zsinagógája közül ez az egyetlen, amely a hajdúvárosok közül egyedül Hajdúböszörményben maradt meg.

Hajdúböszörményben elsőként megtelepedett zsidónak Fried Dávid hajdúnánási származású mézszárszék-tulajdonos tekinthetjük az 1810-es évektől, de a fokozatosan bővülő létszámú izraeliták csak 1861-ben alakították ki hitközségüket. bár korábban is volt választott bírójuk és rabbijuk is. A hitközség első elnöke Fried Simon, a rabbi Fried Áron volt ekkor.

Az izrealita vallásuk felekezeti életének központja és legfőbb gyülekezési helye a zsinagóga volt, amelynek városban belüli elhelyezkedését és belső rendjét szigorú vallási előírások szabályozták.

Már 1863-ban elkezdték hosszú ideje tervezett templomuk építésére az anyagi fedezetet összegyűjteni, akkor már Lédig Sámuel hitközségi elnök vezetésével. Erre szolgált alapul a templomi székek előre eladása vagy tartós bérletbe adása; így a város tehetősebb zsidó hitközségi tagjai fedezték előre az építkezés költségeit. Az épület Lenti Gáborné tulajdonából vásárlással megszerzett Kassa utcai telekre került, mellette állott már akkor egy kisebb zsidó imaház. Az így egyesített telekre 1863 őszére el is készült a kor ízlésének megfelelő romantikus-mór stílusú templom 300 ülőhellyel, amelyet csak kölcsön felvételével tudott az egyházközség befejezni.

Az utólag kivetett szék-hozzájárulások nehezen akartak az egyház kasszájába befolyani, így a zsinagóga bővítésére csak 1905-ben került sor, ekkor készült el az épület két oldalán a dekoratív lépcsőház, és a belső festésre is

ekkor került sor. 1917-ben a villanyvilágítást is bevezették, 1925-ben pedig új bádogtetőt kapott a templom.

A nők számára külön karzat épült kovácsoltvas mellvéddel, díszes mennyezeti festés készült, dekoratív hitközségi felszerelések közül ki kell emelnünk a tóraszekrényt is.

A zsinagóga két fő részről áll: az előcsarnokból és az imatérből. Az előcsarnokban volt a rituális kézmosó, illetve két emléktábla az első és második világháború zsidó áldozatairól - ezek most a zsidótemető halottasházában találhatóak. Itt volt a hitközségi iroda is, amelyben az előjáróság és a képviselő-testület ülésezett.

A templomtérben a tóraolvasó emelvény közepén helyezkedett el, ezt vették körbe az imaszékek, amelyek használatáért már előre fizettek - különböző összegeket - a hitközségi tagok; amelyeket aztán szigorú vagyoni sorrend szerint foglaltak el.

Főünnepet a zsinagógából kiszorult férfiak a szintén a Kassa utcán létesült téli imaházban

töltötték, amely mára nem maradt fenn. Ugyancsak lebontották korábban a zsinagóga telkén álló 1891-ben épült nagyskolát, majd 2016-ban a zsinagóga mellett álló 1928-ban épült kisiskolát is.

A templomot a második világháború után még használták a visszatért túlélő zsidók, de az 1950-es években eladni kényszerültek, a leromlott állagú épületben 2007-ig bútorbolt működött. 2014-ben szerkezet-megerősítési munkálatok folytak az épületben, míg 2016-ban visszaépítették a háborúk után lebontott két lépcsőházat, és új vakolatot kapott az épület is.

A zsinagóga oromzatáról származó „Mózes kőtáblák” a Hadházi úton, az izrealita temető ravatalozója mellett találhatóak.

Az 1995-ben felújított halottasház a temetőben - ahol az első eltemetett 1848-ban került ide, és ahová 1992-ben temettek utóljára - mára ismét felújításra szorul. Újjáépítették Günsz Jakab főrabbi sírelmét rejtő „óhel”-t is 2017-ben.

Borók Imre

Az egyik első magyar koncepciós per Caraffa tábornok és az eperjesi vértörvényszék áldozatai

„Musztafa, Karafa, s az akasztófa Mindezen három fa Mind a három rossz fa”

Háromszázharminc esztendővel ezelőtt, Antonio Caraffa, I. Lipót német-római császár és magyar király, olasz származású tábornok, bevonult Eperjes szabad királyi városába.

Érkezése után két órával bezáratta a város kapuit, és rendkívüli ostromállapotot hirdetett meg. Emberei, katonái, házról házra jártak, s különböző gyanúkok alapján városi polgárokat, nemesembereket tartóztattak le. Caraffa parancsára, hamisított levelek és koholt vádak alapján börtönbe hurcolták, kínzókamrába vetették őket, ahol vallatták az elfogottakat. Kínpad vált rájuk, s hamis tanúk ármánykodása.

Bűnük nem nagyon volt a szerencsétleneknek, hacsak az nem, hogy korábban mindannyian a kuruc királyt, késmárki Thököly Imre erdélyi fejedelmet támogatták labancellenes harcában. Lipót császár ugyan közölgymet hirdetett számukra, ám sokan gyanúsították még őket. Szinte valamennyien nagyon gazdagok voltak. Ráadásul kivétel nélkül evangélikus lutheránus hitűek vagy kalvinista reformátusok voltak. Az is közrejátszott ebben, hogy a császáriak bosszút akartak állni a makacs kuruc városon és elégedetlen lakóin.

Hét letartóztatási hullám során kéttucat eperjesi gazdag polgár és Sáros megyei nemesember vált Caraffa áldozatává.

Caraffa – a sátán legkegyetlenebb helytartója

Antonio Caraffa Nápoly városában született, egy igen régi nápolyi nemesi család tagjaként. Montecuccoli tábornok unokaöccse volt. Ő egyengette a pályáját Magyarországon. Neki köszönhető, hogy gyorsan emelkedett a ranglétrán. Tudományosan képzett tiszt volt, ám még inkább üzletember. Saját bevallása szerint, ő inkább udvaronc volt, semmint katonatiszt. Ennek ellenére mégis tábornok lett.

Caraffa és Debrecen

A civisváros már korábban megtapasztalta Caraffa kegyetlenségét és könyörtelenségét. Erdélyből érkezett meg hozzájuk, ahol 50 ezer aranyforintot zsarolt ki a Fejedelemség lakóiból, csak azért, hogy kivonuljon. Megállapodott I. Apafi Mihály erdélyi fejedelmel, hogy százezer aranyforint ellenében később sem megy be császári és királyi katonaság Erdélybe.

Antonio Caraffa

Senki sem lehetett biztonságban tőlük a civisvárosban, mindannyian kegyetlenül megszenvedték Caraffa debreceni hónapjait. A debreceniek testére eleven tüzet raktak, úgy égették őket; gerendára húzták fel a szerencsétlen városlakókat; másokat addig ütöttek bikacsokkal, míg bele nem rokkantak. Gondolhatjuk, ha így viselkedtek ártatlanokkal egy elvileg szövetséges városban, miket cselekedhettek meg Eperjesen, egy olyan kurucnak vélt településen, amit ellenségüknek tartottak Caraffa és katonái. Közben egyszerre vették vissza Buda várát a szövetségesek, és ostromolták tovább Thököly Imre feleségének, Zrínyi Ilonának utolsó kuruc erődítményét, Munkácsot, sikertelenül a császáriak.

Eperjes városa

Eperjes egyaránt megkapta a környékelektől s a távolabbi látogatóktól a következő elnevezéseket: Kis Bécs vagy Kis Lipcse. Saját lakói szerint: Eperjes a Tarca menti Athén volt. Gazdaságilag és társadalmilag, művelt

ségben és polgári öntudatban egyaránt kiváltságokat élvezett. Vallásszabadság jellemezte, az egyik, ha nem a legerősebb evangélikus központ volt a Felvidéken. Már emiatt is gyanakvás övezte a császáriak és a labancok között. Lakosságában is csak Kassa települése haladta meg a rangsorban Eperjes szabad királyi városát.

Thököly Imre, későbbi erdélyi fejedelem, maga is az újonnan alapított Evangélikus Kolégium padjait koptatta, 1668 és 1680 között. Kuruc mozgalmának több fontos vezetője, mint Petrőczy István és Radvánszky György is, évfolyamtársa, sőt padtársa volt Eperjesen. Mások, főként a városi polgárok és a környékbeli nemesurak közül, személyesen ismerték a későbbi erdélyi fejedelmet, Thökölyt. Kölcsönt is nyújtottak neki, negyvenezer magyar forintot.

Eperjes szabad királyi városa már az 1670-es felvidéki rebellio idején is a kurucok mellé állt. Sporc generális labanc csapatai meg is szállták.

A város első ostroma 1672-ben zajlott le. A kurucok szeptember 22-én érkeztek meg Eperjes alá. Alig egy hónap múlva, október 24-én, már a labancok ágyúzása ébredtek a városi polgárok. December 13-án távozott a kuruc helyőrség, ekkor adták meg magukat csak a császáriaknak.

Így szerezte meg Bécsben Eperjes a nyakas rebellis, protestáns lázadó város hírért. Hadieszár, porciószedés, lopás és kihágások fenyegették az eperjesieket a császáriak, labancok részéről.

1678-ban, akarataik ellenére, a város lakóinak védekezniük kellett a kurucok betörései ellen. Thököly

emberei két hétig ostromolták a várost, július 28. és augusztus 15. között. A kurucokat csak az év végén szorította ki Sáros megye területéről Strassaldo császári generális. Eperjes végül csak 1682. augusztus 15-én került a kurucok kezébe, lakói felszabadítóként üdvözölték Thököly embereit. Visszaállt a vallásszabadság is. A város a kurucok fontos bázisa lett a Felvidék területén.

Paris Spankau császári tábornok már korábban váltságdíjért zsarolta Eperjes városát. Nyolcvanezer magyar és nyolcezer német aranyforint árán sikerült a városból eltávolítani a labanc katonákat. Veterán császári tábornok, annak idején, hiába ostromolta meg Eperjes településének erődítményét.

Később, 1684-ben, huszonnégy napon keresztül, gróf Schultz tábornok rohamoztatta meg a védműveket, sikertelenül. Az ostromlók elbánt a szakadatlan éhség és a nagy katonai veszteség, a török had híre és a lőszerhiány, éppen úgy, mint a szélsőséges hideg és az orvosi ellátás hiánya. A novemberi havazás és a merész ellentámadások, visszavonu-

Az eperjesi vértanúk emlékműve

Fotó: Internet

súlyos árat fizettek ezért. Hatezer katonára vált harcképtelenné: sebesült meg vagy épp holtan feküdt, esetleg eltűnt vagy halálra fagyott, netán az éhezésbe vagy a szomjazásba halt bele. Ám, hogy a mindig is rebellisnek tartott, kurucokat támogató várost megrendszabályozzák, Lipót császár úgy rendelkezett, hogy Strassaldo császári tábornok labanc katonái maradjanak ott az eperjesi erődítményben, büntetésképpen. Így még nagyobb károkat szenvedett el Eperjes, mintha a labancok és császári katonák továbbálltak volna.

Eperjes települése ideális helyszínnek bizonyult a koncepciók perекhez:

- földrajzi és geopolitikai helyzete miatt
- rebellis múltja miatt
- bizonytalan jelene miatt
- evangélikus volta miatt
- jelentős gazdagsága miatt

A bécsi kamarillapolitika

Caraffa tábornok Strattmann gróf miniszter és Kinsky cseh kancellár, valamint Rosenberg udvari tanácsos köréhez tartozott. Ők azt javasolták Lipót császárnak: a magyar alkotmány teljes eltörlésével, nyílt abszolútizmussal terelje az országot a „cseh útra”.

Kollonich esztergomi érsek ellenfele volt Caraffa. A főrangú egyházi személy érvelése szerint: Magyarországot először koldussá, azután katolikussá, végül németté kell tenni. De nem nyílt erőszakkal, hanem apránként, csendben. A magyar alkotmányt tiszteltben tartva, az ország lakóit szeretettel volna maga mellé állítani.

Caraffa szolgáltatta a döntő érvet támogatói számára, mikor úgy találta, a magyarság összeesküvése nagy arányú. Neki kellett szétzúzni a Felső-Magyarországon, Thököly pártját.

Caraffa – az eperjesi véreb

Állítólagos tárgyi bizonyítékaikat soha senkinek nem mutatta meg. Még a bíróság tagjai sem tekinthettek bele az általa lefoglalt levelekbe. Nem tudhatták meg, mi is szerepel bennük valójában. Valószínűleg semmi olyan nem akadhatott bennük, ami a vádatkat bizonyíthatna volna. Orvosiilag meg lehetne vizsgálni, tettei és a róla szóló feljegyzések alapján, hogy született szadista volt-e, vagy csak a korlátlan hatalom érzete tette-e őt gyilkos gazemberré? Annyi bizonyos, hogy csak a teljhatalom megszerzése után hatalmasodott el rajta az evangélikusok elleni utálat. Caraffa tábornok gyűlölte a protestánsokat, viszont a pénzt annál jobban szerette.

Kíméletlen és korlátolt katonára volt, de semmiféleképpen sem gyáva gyilkos. Mindig magasabbra akart jutni, eltiport mindenkit, aki ellene szegült. Nem ismert el maga felett állónak senkit sem, csakis Lipót császárt.

Caraffának koncepciója támad

Caraffa, állítása szerint, egy hatalmas és veszélyes összeesküvést fedezett fel Magyarországon, mely egyenesen Bécs ellen irányult. Úgy vélte, Magyarország legelőkelőbb zászlósurai vesznek benne részt. Ezt már 1686 végén, Buda visszafoglalása után jelentette Bécsnek. Szerinte a magyar összeesküvést támogatták volna Eperjes gazdag evangélikus polgárai is.

Caraffának volt koncepciója is a perekhez:

- A magyarság jó része ebben a korban még protestáns volt – ezek az örök rebellisek.

- Aki részt vett Thököly mozgalmában, az szerinte mindörökké megbízhatatlan marad.

- Nem volt ugyan bizonyítéka, ám remélte, hogy talál majd Munkács bevétele után.

- Nem csak ő gazdagodott meg a zsákmányon, de az államkassza sem maradt üresen.

A vád konkrétan a következő volt: az eperjesi evangélikusok az ostromzárral körülvárt Munkács várába leveleket és üzeneteket csempésztek, és a kurucokat pénzzel segítették.

Caraffa szerint az eperjesi polgárok titkos kapcsolatokat tartottak fenn Thökölyvel, és rajta keresztül a törökökkel. Ennek a vádnak a bizonyítására szolgált az a pénz is szerinte, melyet a polgárok az evangélikus vallású tanárok megsegítésére gyűjtöttek, amikor a jezsuita szerzetesek kiűzték őket a Kollégiumból.

A vész- vagy vértörvényszék ott is kapcsolatokat keresett és talált, ahol nem volt. A vallo-másokat kárpád segítségével, vagy hamis tanúkkal csikarták ki. Folyamatosan új s még újabb gyanúsítottakat hallgattak meg. Mindenki gyanús volt, akinek a nevét megemlíthették kínzás közben az áldozatok. A város főterén, a városházával szemben felállított vérpádot nagy faalkotmányként jellemezték a források. Akkoriban az ilyen vesztőhelyet théátrum néven ismerték.

Koncepciók perек a XVII. században?

Az ítéleteket előre rögzítették. Szinte mindegyik egyforma volt. Csak a halálnevek különböztek egymástól. Jogi segítséget, részrehajlás nélküli bíróság-

got, nem kaphattak a megvádoltak. A bírák szavazata meg volt kötve. A külföldiek szava többet is ért a magyarokénál. A bírák szavazataikat Caraffa fülébe súgták, így csak ő tudhatta, milyen véleményre jutottak. Egyszerű többséggel, bárki a hóhér bárdja elé kerülhetett.

A vádak ellen védekezni nem nagyon lehetett.

Volt, aki mindent bevallott, volt, aki semmit sem. Mégis mindenkit megöltek.

Volt, aki életben maradt, mert fizetett, ám akadt olyan vádlott is, aki meghalt, noha két fizetett.

1687. február 16-án kezdte meg a letartóztatásokat Caraffa.

Március 2-án, alig két hét múlva, már készen is voltak az elrettentő ítéletek.

Mindössze néhány nappal később, március 5-én már ki is végezték az első áldozatokat. (Zimmermann Zsigmondot, Keczer Andrást, Rauscher Gábort, Baranyai Ferencet)

A bíróságról

1687. január 7-én, I. Lipót tudtával és beleegyezésével a császáriak katonai karhatalommal elfoglalják és római katolikus kézre adták az evangélikus templomot Eperjesen. 1687 őszén az evangélikus főiskolát rendbiztosokkal foglalták el a jezsuiták. Magát az evangélikus kollégiumot 1666-ban építették fel a protestánsok, méghozzá közadakozásból. Több olyan személy is akadt a véstörvényszék áldozatai között, aki hatalmas összegekkel támogatta az iskola megépítését.

A bíróságot 1687. február 6-án állították fel. Célja az volt, hogy a Thökölyvel rokonszenvezőket perbe fogja, rájuk bizonyítsa a kurucbarátságot. Caraffa március 3-án kapott teljhatalmat Lipóttól, a lefogatásokra, a vizsgálatok lefolytatására, az ítéletek meghozatalára és az ítéletek végrehajtására.

Tizennégy tagú bíróság ítélkezett a perbe fogott polgárok és szerencsétlen nemesemberek felett. (Ezt 4 birodalmi katonára és 8 olyan emberre alkotta, akinek nem volt köze a labanc hadsereghez.). A katonák mind Caraffa tábornok alárendeltjei lettek. Az eperjesi vértörvényszék kinevezett bírái közül négyen külföldiek voltak

(Federigo és Giuliani olasz szatócsok, Draheim danzigai porosz polgár, és Burghardt sváb nemes). Már az is, hogy idegen létükre, ők ítélkezhetek a Magyar Királyság polgárai és nemesemberei felett, kimerítette a törvénytelenység fogalmát!

Zrínyi Ilona

Fotó: Internet

8 magyar nemesember és városi polgár adta a nevét és a szavazatát a koncepciók perекhez.

Maguk a bírák közül sem mindenki értett egyet az ítéletekkel, Wallis labanc ezredes és egy Fischer nevű szász férfi ki is lépett a bíróságból, s még az ítélethozatal előtt elhagyták Eperjes városát.

A bíróság tagjai között volt Szentiványi László, a későbbi báró is, aki éppen Eperjesen játszott szerepért érdemelte ki, és kapta meg a Lipót császártól magas rangját. Őt teljes gyűlölet övezte mindenütt. Nemcsak utálták a lipótszentiványi férfit, de meg is vetették országsszerre. Ennek oka nem is makacs kurucellenességében keresendő, hanem abban, amit ő a Felvidéken művelt. Magyar római katolikus nemesember létére, pusztá pénz- és hataloméhségből, nem állott beállni 1687-ben Eperjesen, Caraffa tábornok vész- és vértörvényszékébe.

Nemcsak vérbírója lett, de egyenesen önkéntes feljelentő és közzéadó is. Nem kevesebb, mint kéttucat, ártatlanul kurucsággal vádolt nemesembert és gazdag evangélikus polgárt jelentett fel, ennyi áldozata volt vakbuzgó ténykedésének. Olyan ismerőseit és ellenségeit választotta ki

az áldozat szerepére, akiknek sok pénzzel tartozott. Éppen emiatt gyűlölte is őket (mint Keczer Andrást, Zimmermann Zsigmondot). Később, 1697-ben, ő volt az, aki elfogta és Bécsbe vitte Tokaji Ferenc ezerskapitányt, a hegyaljai felkelés vezetőjét. Meg is lett érte a jutalma az egykori vészbírónak: jelen lehetett Tokajban és Sárospatakon a Rákóczi-kincsek felprédálásánál. A hős kuruc ezerskapitány miatta viselte holtáig tartó fogságát a császárvárosban. 1709-ben halt meg Tokaji, bilincsbe verve, noha II. Rákóczi Ferenc fejedelem több alkalommal is ki szeretne volna őt cserélni labanc túszoakra. A császáriak nem mentek bele a cserébe, mert még ekkor is rettegtek Tokajtól. A kurucok időnként halálra keresték Szentiványi Lászlót.

A vérbíróságon a kínzások szinte mindig ugyanolyanok voltak: perzselés és csigázás, valamint a spanyolcsizma és a hüvelykzsorító használata.

A vézbíróság büntetései jóformán minden esetben egyformák voltak: nyakazás és kerékbetörés, nyársbavonás és négyfelévágás, eleveken megnyúzás és halálra pörkölés.

Az eperjesi kivégzések menete ugyancsak folyvást azonos volt:

Az áldozatok jobb kezét vágta le először, mint az esküszögeknek és a lázadóknak. Majd a fejüket vették, és a holttesteket felnégyelték. Akik belehaltak a kínzásokba, azokat holtuk után gyalázták meg. A kivégzésekben legalább harminc felvidéki hóhér működött közre.

Eperjes több ízben is megsarcoltatott. Caraffa tábornok a vádak elejtéséért cserébe mindig pénzt kért. Aztán nem tartotta be az áldozatok rokonainak tett ígéreteit, s nem engedte szabadon az elfogottakat. Hiába fordult Eperjes segítségért más városokhoz:

Pozsony, Sopron, Nagyszombat, Zólyom, Besztercebánya, Lőcse, Kassa, Debrecen sem segíthetett. Nem tudtak közbeavatkozni az elővárok, majorságok, malmok, műhelyek, kertek, szőlők lakói sem.

Tábori Erzsók (Újhelyi Erzsébet)

Nevével és személyével, első alkalommal egy réges-rég, még gyermekkoromban olvasott könyvben találkoztam. Komáromi János írt róla, Ordások című, kurucokról szóló regényében. Az irodalmár könyve a korai kuruc felkelésekkel, Thököly Imre fejedelemségének korával foglalkozott.

Ennek a történelmi regénynek egyik szereplője volt Újhelyi Erzsébet. Ő volt fő ellenfele a könyv főhősének, többek közt a Keczer-családnak. Elkönyveltem, mint a szerző teremtette negatív figurát. (Ahogy mondani szokták: Egy igazi ellenfélre minden regényben szükség van!)

Mekkora meglepetés ért, mikor forrásokat és a korral foglalkozó szakirodalmat vizsgáltam! Mint valóságos, élő személy bukkant fel Újhelyi Erzsébet, azaz ragadványnevén Tábori Erzsók személye az iratokban. Hadakkal járó, hírhedten erkölcs-telen nőszemély volt. Munkakerülő és alkoholfüggő, sőt drogos. Egyszerre volt szeretője Szentiványinak (tőle gyermeke is született), s Caraffa tábornoknak. Mindenesetre, az irások szerint, ő is az eperjesi városháza erkélyéről nézhette végig a kivégzéseket. Markotányosnőnek álcázva provokálta Eperjes környékén a Zrínyi-testvéreket (A leányokat, Máriát és Ilonát). A nem létező összeesküvés nyomára bukkant. A koholt leveleket, melyeket Szentiványi László írt, ő mutatta meg, s adta át a később perbe fogott eperjesieknek. Egyrészt félt a kínzásoktól, másrészt pénzsóvársága miatt segítette Caraffának.

Állítása szerint, Zrínyi Mária, Nádasdy István özvegye, meglátogatta a testvérét, Ilonát, aki ekkor még mindig védelmezte férje, Thököly Imre erdélyi fejedelem utolsó várát, Munkácsot. Újhelyi Erzsébet szerint, Zrínyi Ilona, testvérén keresztül üzent az eperjesi, Thökölyhez hűséges polgároknak, sőt levelezett is velük. Tábori Erzsók úgy vélte, Palásthy Gábor, Nyitra megyei nemesember, Thököly egykori tisztje, akit még az ellenfelei, a labancok is úgy ismertek, mint Thököly Villámát, vitte el a leveleket és a pénzt Eperjesről Munkácsra vagy vissza. Ő volt az a nemesember, aki a környéken szabadsapatokat próbált szervezni, a labancok uralma ellen.

Tábori Erzsók, másként Újhelyi Erzsébet, Weber Frigyesnek az egyik eperjesi vértanúnak tartozott is. Weber Frigyes volt a koholt levelek első áldozata. Csak az mentette meg életét egyelőre, rövid időre, hogy az evangélikus vallásról áttért a római katolikus hitre. Egy Perczhoff nevű jezsuita, kegyelem ígéretével, térítette át. Tábori Erzsóknek első dolga volt feljeleníteni, tartozásától egyáltalán nem függetlenül. Weber egyelőre kitarított ártatlansága mellett, kihallgatásakor azonban, kínok között, megemlítette Zimmermann Zsigmond, és Zimmermann apósának, Keczer Andrásnak a nevét. Innen már valóban

nem volt többé megállás. Weber Frigyes végül rokonával, Weber Dáviddal együtt végezték ki, akit ő maga árult be, május 14-én, a főtéren.

Újhelyi Erzsébet, helyesebben Tábori Erzsók, a lotyó s kém, az utcanő és spion, az örömlány és a spicli, a titkos ügynök és a kéjnéő ármánykodásának áldozatul esett szinte a teljes Keczer-család:

Mégpedig Zimmermann Zsuzsa; húga – Keczer Éva; nővére – Keczer Klára, férjzett nevén, Színyi Merse Miklósné; édesapja, Keczer András, a szénén pörkölő 64 esztendő öregember, akit március 5-én fejezték le. Zsuzsa férje, Zimmermann Zsigmond városi tanácsos, szintén ekkor esett áldozatul Caraffának. Bátyja: Keczer Gábor ugyancsak március 5-én vált hóhérai áldozatává.

Justus van der Nypoort: Eperjes vára 1686-ban

Mostohatestvére: Sárossy Márton, mindössze 25 esztendősen halt meg, március 22-én.

A regényben megbűnhődik a tetteiért Újhelyi Erzsébet (Tábori Erzsók), mert a kurucok elfogják, és élve befalazzák, mint Kőműves Kelemennét (Erre a valóságban nem találtam konkrét bizonyítékot).

Zimmermann Zsigmond nemesi levelet szerző posztókereskedő családból származott. Egy időben őt tartották a Felvidék leggazdagabb emberének. Nyilván emiatt is kellett neki meghalnia, Tábori Erzsók fondorlatai miatt. Caraffának jól jött az is, hogy Zimmermann és Thököly annak idején osztálytársak voltak. Így könnyebb volt elhítenni, hogy a kereskedőnek is köze van az állítólagos összeesküvéshez. Az is motiválhatta Caraffát ellene, hogy amikor vagyont elko-

bozták, több mint kétszáz ezer aranyat tettek ki a posztókereskedő ingóságai és kincsei. Intellektuális érdeklődését jól jellemezte, hogy a korban szokásosnál jóval nagyobb könyvtára volt odahaza, több mint ötszáz különböző kötet. Nemcsak latinul vagy magyarul, németül vagy szlovákul írott műveket őrzött bibliotékájában, de francia és török, holland és angol nyelvű könyveket is. Szokatlanul sokféle voltak nyomtatott könyvei és kéziratok: teológiai és orvostudományi írások mellett tájékozott volt a természet- és társadalomtudományok terén is. Univerzális érdeklődését jól jellemezte, hogy hadtudományi és államelméleti, filozófiai könyveket is találtak a leltár során a könyvesházában. Zimmermann Zsigmondot vasárnap

A kínokba beleőrült egykori eperjesi bírót, Féja Dávidot április 16-án végezték ki. Thököly hivatalnok volt valaha. Ellene utóda, a labancpárti Demerczy Mihály áskálódott. Emiatt kellett meghalnia. Feljelentőjének egyik keresztkomája nem volt más, mint Szentiványi László, a vérbíró. Demerczy maga is személyes kapcsolatba lépett Caraffával. Tábori Erzsók mutatta be őket egymásnak.

Az ízekre szaggatott kemény kuruc tisz, Palásthy Gábor, vagyis Thököly Villáma, jelen volt Buda várára visszavívásánál. Kuruc portyákat, és partizánakciókat vezetett a labancok ellen. Bűne az volt, hogy az Evangélikus Kollégium számára pénzt gyűjtött. Caraffák az állították, hogy a kurucok számára. Palásthy Gábort április 22-én végezték ki, a piactéren, Caraffa és Tábori Erzsók jelenlétében. Kínzása idején patkószöveget vertek a lábkörmé alá. Csigáztatása közben megtűzesített vasdrótot dugtak testébe. Palásthy Gábor, a szakadatlan kínzások során kicsikart vallomását visszavonta, noha jól tudta, ezzel újradödök tortúrája. Ezzel a tetteivel megmentette az ifjú, alig 18 esztendő Sárossy János életét, kinek egyetlen bűne az volt: az örök megvesztegetésével többször is beszökött a börtönbe, és meglátogatta a tömlöcbe megkínzatott apját.

A környékbeli, Sáros megyei nemesemberek közül Radvánszky Györgyöt, Radvánszky János édesapját, nem kevesebb, mint nyolc órán keresztül kínozták egyhuzamban. Nem vallott be semmit, de a kínzások következtében megőrült, és belehalt a seibe. Sorsát mégsem kerülhette el, mert noha elhunyt, halála után lefejezték őt, megcsönkítették és felnégyelték, 1687. április 22-én.

Egy névtelen kálvinista papot, aki szintén a börtönben halt meg, a hóhér nyilvánosan felakasztott, majd eltemette a főtéri akasztófa alatt.

Feldmayer Simon alezredes, az egykori őrparancsnok, késsel öngyilkos lett a börtönben, ám testét szintén lefejezték, majd felnégyelték a piactéren, május 6-án. Más gazdag eperjesi városi polgárok is Caraffa tábornok áldozatául estek.

Így Rauscher Gáspár kereskedő március 5-én végezték ki, akárcsak Baranyai Ferenc nemesembert, egykori városi tanácsost és az Evangélikus Kollégium felügyelőjét. Ez utóbbi, a vérpadnai parancsnoka, Fleischacker György, akit április 22-én végezték ki. Őt is felnégyelték.

dult a könny. Amikor a feje legördült, az egyik ablakból taps hallatszott. Tábori Erzsók így fejezte ki az ítélet végrehajtása felett érzett elégedettségét.

Schönleben Györgyöt március 22-én fejezték le, Medveczky Sámuel tanácsossal ugyanazon napon végezték. Bertók János nemesembert, Thököly volt tisztjét, április 22-én végezték ki, két nappal korábban, mint Lányi Sámuel, aki április 24-én vesztette életét.

Május 14-én egy egyszerű, környékbeli szegény parasztember vált Caraffa rosszululatának áldozatává. Semmiféle összeesküvésről nem tudott, nem volt köze a kurucokhoz sem. Neki csak annyi bűne volt, hogy hangosan fejezte ki viszolygását az ítéletek és a kivégzések ellen. Ő sem kerülhette el a sorát, akárcsak a kassai hentes, Kovács György, mert őt is megkínózták (szeptember 12-én). Szintén lefejezés lett a sorsa egy Fazekas nevű rozsnói polgárnak, ugyanekkor. Még a kivégzettek szolgái sem érezhették magukat biztonságban, könnyen ők maguk is a bitófán végezhettek. Így járt Székely András két bizalmasa is, akik tiltakoztak uruk lefejezése ellen.

Más nemesemberek is áldozatul estek Caraffa önkényének, így Lányi Sámuel is, április 22-én. Bezzegh György, Thököly egykori tanácsosa sem úszta meg, őt május 14-én végezték ki. Neki is először a jobb karját csapták le, majd a fejét vették.

Jánoky Zsigmond, a következő nemesi áldozat, szintén Thököly egykori diplomatája volt. A megvádoltak közül csak Ottlyk György, Rákóczi későbbi diplomatája, és Guth Zsigmond tudtak elmenekülni.

Az áldozatok védekezési lehetőségei

Megtörtént, hogy valaki beleőrült a kínzásokba: - mint Sárossy Márton. Megesett, hogy közülük valaki a börtönben halt meg: - mint Féja Dávid és Radvánszky György. Akadt olyan áldozat is, aki öngyilkos lett: - mint Feldmayer Sámuel. Akadt olyan áldozat is, aki inkább katolikusá vált: - mint Zimmermann Zsigmond és Weber Dávid.

Volt olyan vádlott is, aki a vérbíróság mellé állt: - mint Weber Frigyes. Volt olyan vádlott is, akit a vézbíróság a haláláig nem tört meg, s végig kitartott a vallása és az ártatlansága mellett: - mint Keczer András és Baranyai Ferenc.

Egy másik, gyanúba vett nemesember, nem várta meg, míg érte is eljönnek Caraffa hóhé-

rai, inkább azonnal elmenekült Lengyelországba. Mikor Ottlyk György fél esztendő múlva hazakerült, minden ingóságát feladva találta, de legalább elmondhatta, ő maga életben maradt.

Némelyeket megkínóztak ugyan, de hatalmas váltságdíjért ellenében, szabadon is engedték – Királyfalvi Róth János beszercebányai nemesember tízezer arany árán szabadult meg. Ő volt az, aki a pozsonyi országgyűlésen levonta a testéről az inget, és megmutatta szörnyű sebeit. Az országgyűlési követek annyira felháborodtak, hogy protestáltak és tüntettek az eljárás miatt.

Az események sokkolták a magyar elitet, másrészt viszont az országgyűlés megszavazta a szabad királyválasztás jogáról és az ellenállási jogról való lemondást. Csak Draskovich Miklós gróf, a horvát származású országbíró szavazott ellene. Minő véletlen dolog, hogy az országgyűlés idején, gyanús körülmények között, meg is halt a magyar ellenzék vezérének. Állítólag megmérgezték, de azt is suttogták a jólértesültek, hogy a bécsi udvar és Lipót császár intézkedési végett érzett felháborodása miatt agyvérzést vagy szívinfarktust kapott.

Halála, 1687. november elseje után, már nem volt senki, aki megakadályozhatta volna a Habsburgok osztrák ágának fiagon öröklődő magyar királyságát. Lemondtak az ellenállás jogáról, éppen úgy, mint szabad királyválasztás ősi jogáról is. Mind az alsóházba, mind a felsőházba megszavazta. 1688. január 14-én, Zrínyi Ilona elfogadta a munkácsi vár feladásának feltételeit.

Azt is kimondták az országgyűlésen, hogy az eperjesi vértörvényszék megszűnik, a kivégzettek özvegyei és árvái kártalanítást kapnak. (Ehhez csak annyit fűznék hozzá, hogy a huszonégy áldozat örökösei közül egyetlen egy, Radvánszky János tudta viszszereszeni a családi vagyon – igaz, ehhez csaknem negyedszázados, huszonöt esztendőssé kellett, és keserves pereskedés kellett, de legalább a sok huzavona után, végre kárpótolták. Ő volt az, aki az 1707-es ónodi kuruc országgyűlésen, felismerte a Sáros megyei nemesek között Szentiványi Lászlót. Kivont karddal kergette meg. Az egykori eperjesi vérbíró csak a fűrgeségének köszönhette életét. Végül még az ónodi országgyűlés véget érte előtt hazamenekült Lipót császártól kapott földbirtokára).

Szentiványi László báró az eperjesi vértörvényszék után, sokkal később, halt meg birtonkán, 1713-ban. Az evangélikus

legenda szerint, csak egyetlen egy fekete kutya kísérte el őt utolsó útjára, a temetőbe. Nem siratta őt meg senki sem.

Caraffa jutalma

1687. november 16-án hagyta el Eperjest a tábornok. Kétségtelen jogsértései miatt, büntetés helyett, inkább megjutalmazták. A császár kinevezte őt Felső-Magyarország várainak főparancsnokává és tábornagygyá. Sőt később titkos tanácsos, majd aranygyapjas vitéz is lett belőle. Soha többé nem tért vissza Magyarországra, mindig külföldön harcolt. A magyarok úgy tartották, hogy elborult elmével, „kegyetlenkedésinek tömredék áldozatainak rémképétől üldözötve halt meg”. Zavarodottsága hamarosan örületbe kergette őt. Végül az eperjesi véreb 1693-ban halt meg.

Az eperjesi véstörvényszék és az utókor

Az eperjesi törvényhatóság nem az áldozatok sokasága, vagy a kegyetlen kínzások miatt vált országszerte hírhedtté. Annak idején, Kobb Farkas labanc tábornok, Kassa elfoglalása után, több embert vonatott karóba, nyúzatott meg, daraboltatott fel, süttetett meg elevenen, mint Caraffa Eperjes városában. Az eperjesi emberirtás azért híresült el, mert elrettentő példaként, hatalmas nyilvánosság előtt ment végbe. Szinte kizárólag gazdag polgárokat, városi előkelőket, magyar nemesembereket sújtott. A kínzások alkalmazásakor mindazokat a kegyetlen módszereket és eszközöket felhasználta, amit a spanyol és olasz inkvizíció, a százdok során kifejlesztett.

Éppen ezért, Caraffa tábornok „népszerűsége” ma is Haynauéval vetekszik, a magyarok szemében.

A kortárs, Eperjesről elmenekült Rezik János, az Evangélikus Kollégium egykori rektora, már 1690-ben kiadott egy megemlékezést az eperjesi vértörvényszék áldozatairól. Radvánszky János, a kivégzett Radvánszky György fia, arra tette fel az életét, hogy viszszeresze az elkobzott családi vagyon, és tisztázza a vádak alól, ártatlanul mártíromságot szenvedett apját. Talán nem teljesen véletlenül lett belőle II. Rákóczi Ferenc bizalmas diplomatája.

Így nem is volt olyan nagy csoda, ha Eperjes szabad királyi városa, amint lehetett, már 1703-ban, azonnal Rákóczi mellé állt, s hűségesen kitartott a kurucok ügye mellett, míg meglehetett.

Schönleben György, Caraffa egyik áldozata, ugyanab-

ban az eperjesi házban született, amelyben később Maléter Pál is, az 1956-os forradalom mártírja.

1995. július 2-án, az azóta szentté avatott II. János Pál pápa, Eperjesen járva, főhajtsással fejezte ki tiszteletét és együttérzését a kollégium épületénél, a vértanúk ott álló emlékműve előtt. Ezt az 1896-os ezeréves ünnepek idején állították fel a városban, az áldozatok emlékére.

S még egy megjegyzés: Ma már teljesen természetes dolog az, ha a történész-kutató nem csak a korabeli, vagy a korszakról szóló szakkönyveket és a folyóiratokat vizsgálja meg, az adott témával kapcsolatban, hanem az internetes elérhetősegeket is feltárja. Ennek során vettem észre egy nagyon furcsa dolgot:

Melyik az a webhely, mely a legnagyobb részletességgel foglalkozik az eperjesi vértörvényszék történetével? Mit gondolnak a tisztelt olvasók, milyen nyelven íródott ez a weblap, ami egyedül mind közül, felsorolja a véstörvényszék összes áldozatának nevét, s röviden jellemzi is a szerencsétleneket?

Természetesen szlovákul! Hiszen a presovi véstörvényszék áldozatai minden bizonnyal bekerültek kivégzésük után, a nevezetes szlovák történelmi személyek közé. Még akkor is, ha egyértelműen német vagy magyar nevük volt! Végére is, ők a mai Szlovákia területén éltek és haltak meg, I. Lipót magyar király zsarnoksága ellen mindhalálig harcolva!

A weblap tanúsága szerint: Helena Zrinsky (Zrínyi Ilona) férje, Imrich Tököly, a tótok királya (slovensky král) volt, míg mostohafia, František Rákoci, a kurucok királya (kurucky král). Nyilván ők is szlovák hősök voltak mindhárman! Azt sem felejtették el megjegyezni ezen a webhelyen, hogy a magyar Szentiványi László és Tábori Erzsók jelentette fel az áldozatokat!

(Nem ismerem ugyan elég jól a szlovák nyelvet, de a neveket könnyen vissza lehetett követni.)

A magyar weblapok általában alig néhány mondatban elintézik a XVII. századi magyar történet eme szomorú fejezetét. Nem kellene talán ezen változtatnunk? Ennyit megérdemelnének tőlünk, kései utódoktól is igazán, az eperjesi véstörvényszék és vérbíróság ártatlan magyar áldozatai. Annál is inkább, mert Caraffa tábornok vértanúinak leszármazottai, pl. a Palásthy-nemzetség tagjai mind a mai napig is Magyarországon élnek!

Varga Gyula

Bemutatkozik az új böszörményi serfőzde

Beszélgetés Sánta Krisztiánnal

Milyen hagyományai vannak Hajdúböszörményben a sörfőzésnek?

Azt kell mondjam, hogy a 20. századig komoly hagyományai voltak a böszörményi „ser” készítésének. A 16. századi helyi névösszeírásokból kiderül, hogy 1578-ban jelenik meg elsőként a serfőző név a városban, majd 1702-es kézműves összeírásokból már az látszik, hogy 41 kézművesből 3 serfőző volt (Hajdúböszörmény története, 475-477. old, szerk.: Szendrey István) A városnak saját serfőző háza volt a mai Luther Márton és Petneházy utca sarkán található területen. Nem véletlen, hogy a mai Luther Márton utcát 1927-ig serfőző utcának hívták. A serfőzde mellett ser csapszék is állt, a város egyik jelentős bevételi forrását képezte akkor ez az egység. Valószínűleg a 18. század legelejétől állt az épület, a 19. század végén a nagyüzemi sörgyárak megjelenésével azonban megszűnt. Az ok: minőségben, árban stb. valószínűleg nem tudta felvenni a versenyt az akkori Dreher, Haggemacher vagy Polgári Serfőzde termékeivel (Budapest).

Érdekes még, hogy Hajdúszentgyörgy területén jelentős komlóültvények voltak, ahonnan Budapestre, a Dreher gyárba szállítottak komlót a 20. század első felében.

Hol és milyen tapasztalatokat szerezte ez ügyben?

Külföldön találok a házi sörfőzéssel 2000-2001 körül. A 2000-es évek derekán itthon még nehéz volt beszerezni az otthoni főzéshez szükséges alapanyagokat, eszközöket, ezért külföldről kellett rendelnem. A szakirodalom is elsősorban angol volt a témában, így jól jött a kint megszerzett nyelvtudás. Később, 2007-2008-tól elterjedtebb lett a házi sörfőzés (főleg Budapesten volt jellemző). Hazai kereskedő is ekkor kezdett el foglalkozni alapanyagok, eszközök kereskedelmével Budapesten. Ekkortól már könnyebb volt hozzájutni komlóhoz, malátához, élesztőhöz is. Évi 1000 liter mennyiségben legalizálták az otthoni sörfőzést. Beindult a hazai „sörforradalom”, egyre másra jelentek meg a témában új blogok, arcok, helyek. Elkezdték megnyitni az újhullámos sörfőzdék, vagy régiiek vették fel a fonalat és kezdtek újhullámos söröket – itt elsősorban a felsőerjesztésű sörökre gondolok – főzni, forgalmazni. Beindult a Corvinus Egyetemen egy sörfőző mester szakmérnök képzés, ahová beiratkoztam és sikerült elvégeznem 2 év alatt. Eközben fogalmazódott meg bennem egy saját vállalkozás gondolata, amit az itthoni sörfőzés hagyományokra alapozva csakis itthon, Hajdúböszörményben képzeltem el.

Jelenleg milyen söreitek vannak, és mi a jellegzetességük?

Jelen pillanatban tartályokban és palackban 4 különböző sörünk van. 1 alsóerjesztésű világos lager sör a Lokál amit talán sokan ismernek már, egy szintén lager barna sörünk is van a Böszörményi Barna, a Keleti IPA névre keresztelt india pale ale ami egy gazdagon komlózott felsőerjesztésű sör, valamint újráfőztük a Brezinát, ami egy füstölt malátát is tartalmazó „félbarna” sör, nevét pedig a valamikor 1797-ben Böszörményben dolgozó cseh sörfőzőmesterről Brezina Vencelről kapta. (serfőzött a város fogadott akkoriban általában 1 évre)

Milyen kapacitását tervezed a főzdeknél?

A főzde kapacitását elsősorban az erjesztőtartályok száma, ürmérete, valamint a gyártott sörök típusa határozza meg, azt tudnám mondani, hogy jelenleg évi kb. 70.000 liter sör előállítása a sörfőzde elméleti kapacitása.

Tekintsünk ki az első szezon eredményeire?

Télen jöttek ki az első üveges sörök a főzdeből, akkor az eladott mennyiség 80%-a palackozott sör volt. Jelenleg azt tudom mondani, hogy az

FŐZŐHÁZ		MALÁTA		KOMLÓ		Szivatty	
kg.	fajta	kg.	megnevezés	óra	hl.		
160	kg új müncheni	46	Hajdúszentgyörgyi	7.35	2		
640	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	11.35	2		
2040	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	2.45			
660	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	6.45			
200	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	7.20			
	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	7.55			
	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	4.55			
	" " " " " "	46	Hajdúszentgyörgyi	9.15			
	" " " " " "	54	Hajdúszentgyörgyi	72.25			
	" " " " " "	54	Hajdúszentgyörgyi				

(kép: 1937-ből a Dreher főzőházi naplójában a Hallertau (német) komló mellett Hajdúszentgyörgyről származó komló is helyet kapott)

eladott sör 80%-a hordós kiszerelésben van, tehát megfordult az arány. Látni kell azt, hogy az üveges piacnak vannak korlátai, nem megy tömegben az üveges kisüzemi sör, ami rendszerint drágább mint a nagyüzemi, rövidebb ideig eltartható stb. Ezért inkább limitált számú helyen lehet kapni, ott viszont mindig friss. Jól beindult a mobil sörcsap bérlése hordós sörrel is, úgy gondolom ez lesz mennyiségben az egyik legnagyobb szegmens főleg tavasztól őszig. Másik terület a rendezvények, kitelepülések. Itt is volt pár jó rendezvény, de látni kell, hogy sok helyen a nagyüzemi sörgyárak szerződnek a szervezőkkel és a kisüzemi sör nem mindenhol rúghat labdába, még helyi rendezvényen sem, ami azért elgondolkodtató. Mindenesetre a jövő évben igyekezünk több környékbeli rendezvényre eljutni.

Milyen fejlesztésekben gondolkodsz?

Jelenleg folyamatban van új erjesztő tartály gyártása, valamint vízkezelő rendszer beállítása is, ezen kívül gondolkodom még hőkezelő berendezésen, ami a sör eltarthatóságát növelné meg, valamint egy saját üzlethelyiség gondolata is felmerült valahol a városban, vagy a főzde területén, itt elsősorban frissen csapolt „házi”sör kimérése történe elvitelre. Bőszörményi gabonát feldolgozó kis malátüzem létesítése akár egy helyi agrárvállalkozással összefogva, az pedig feltenné az i-re a pontot.

Hogy látod a jelenlegi hazai serfőzés helyzetét?

Egyre több kisüzemi sörfőzde van, szinte minden hónapban nyit egy új az országban. Óriási szortiment van üveges „kézműves” vagy kisüzemi sörökből, és már nehéz eljutni az emberek ingerküszöbéig egy-egy újdonsággal. Éppen ezért, ezt a folyamatot is látva az elejétől is azt mondtam és gondoltam, hogy ezeknek a kis vidéki főzdeknek helyi szinten kell állandó, jó minőséget nyújtani elérhető áron, az újdonságokkal való piacra robbanások (hetente új premier stb.) néhány főzdenél még valameddig működnek, de ennek létjogosultsága inkább Budapesten van. Ott egyébként már kinőtt egy főzderéteg, akik „kraft” megkülönböztető jelzéssel –és minőséggel- próbálnak kitűnni a többi főzde közül. Úgy gondolom, hogy előbb-utóbb telítődni fog a piac több szempontból is.

Természetesen az újhullámot is képviselve, nálam is mindig lesznek újdonságok, idénysörök, választék, azonban az értékesítés gerincét úgy gondolom hogy itthon a világos sör fogja adni egyelőre.

HAJDÚ SERHÁZ
KIKELET
PALE ALE

A hosszú, kemény tél után életmentő a Kikelet. Tavaszra született meg ez az india pale ale-be hajló ale típusú sörünk, melynek alapját minőségi pale ale és carapilis maláták adják, komlókeserűségét és aromáját pedig túlryomóan a jellegzetes Amarillo komlónak köszönheti, melynek citrusos, virágos aromaprofilja grapefruitos, barackos aromajegyekkel egészül ki.

6,6%-os alkoholtartalma miatt hamar veszésre állhatunk, ha harcba hívjuk. Vigyázz vele, kortyold mértékkel! Sörhas kimélő sör. Ebből a kevés is bőven ad annyit, mint másból a sok.

Kissé szédítő, mint a tavaszi égbolt, ahol ha szerencsénk van, magasban köröző darucapatot is megpillanthatunk. Éppen úgy, mint ennek a sörnek a címkéjén. Keresd!

IBU: 45 | EBC: 8

VÁLASZD A HAJDÚ SERHÁZ TERMÉKEIT! FOGYASZD MÉRTÉKKEL ÉS FELELŐSSÉGGEL!
4220 HAJDÚBŐSZÖRMEY, DOBÓ ISTVÁN U. 145. / HAJDUSERHAZ.HU / INFO@HAJDUSERHAZ.HU | DESIGN / VILMÁNYI JUDIT

Mester Béla

Az ítélet (Das Gericht) avagy Verdun 300 napja.

Fotó: Internet

A háttérben látható az osszárium, amelyben 130 ezer katona földi maradványai vannak, az előtérben pedig 16,142 azonosított katona sírja látható.

Ezt a fedőnevet adták a németek a Verdun ellen indított támadásnak az I. világháborúban. A csata bár a háború leghosszabb ideig tartó ütközete volt (10 hónap), mégsem volt olyan döntő csata, mint Waterloo, Sedan, vagy Kuzsk. Nem volt francia szemzögből, a legtöbb áldozatot hozó, hiszen 1914 augusztusában és szeptemberében az Ardenneknben, a marne-i csatában; 1915-ben a Champagneban; 1917-ben az Aisne mentén több embert vesztettek el. Akkor miért olyan híres? Talán azért, mert az I. világháború értelmetlenségének, az anyagcsata, az állóháború borzalmainak és szűk területen lezajlott iszonyatos emberi szenvedéseknek a szimbóluma. Semmilyen politikai következménye nem volt francia oldalon, de még német oldalon sem. Erich von Falkenhayn vezérkari főnök (1914. szeptember 14. - 1916. augusztus 29.) leváltása inkább a Bruszilov-offenzíva miatt következett be.

Önkéntelenül adódik a kérdés, hogy Falkenhayn miért éppen Verdunt jelölte ki a

német támadás célpontjává? 1915 karácsony napján egy levélben fejtette ki II. Vilmos császárnak elképzelését. Abból a logikus tényből indult ki, hogy Németország és szövetségesei nem képesek a végsőkig kitartani. Ezt követően áttekintette az összes front helyzetét. 1915-ben az orosz hadseregnek nagyon súlyos csapást mértek, de távolabb a nagy üres térbe nem akartak továbbvonulni. Úgy gondolta, hogy az orosz hadsereg talpra állításához, újjászervezéséhez sok időre van szükség. A többi hadszínter nem tartotta döntő fontosságúnak. Maradt Franciaország. A nyugati fronton szét akarta választani az angol és a francia hadsereget. Angliát a tengerelattjáró - háborúval akarta kikapcsolni a háborúból, Franciaországot pedig gyengíteni egy nagyszabású offenzívával. A Franciaországra vonatkozó elképzelésének nagyon is komoly alapja volt. A franciák 1914-ben 810 000 embert (halott, sebesült, fogoly, eltűnt) vesztettek, 1915-ben pedig több mint 1 milliót. A milliós veszteségben 370 000 volt a

halottak száma, havonta 31 000. Ha Franciaországot legyőzik, akkor kiütik Anglia kezéből a legjobb kardját. Miért Verdun? Azért, mert ez egy fontos, szimbolikus hely a franciák számára. Ha a franciák minden áron védeni akarják, akkor Franciaország el fog vérezni. Ezért is nevezik a hadműveletet „vérszivattyúnak”. Azt tudta Falkenhayn, hogy az angolok segíteni fognak szövetségükön egy nagyszabású offenzívával, amit majd a németek kivédnek (így is történt), és akkor majd egy másik helyen a német hadsereg megindítja a döntő támadását, és így megnyeri a háborút. A császár elfogadta az előterjesztést. Csak egy valamivel nem számolt Falkenhayn. Azzal, hogy a támadó (Verdun) és a védekező (Somme) hadműveletekben a német hadsereg is borzalmas veszteségeket szenvedett el, és így jelentősen legyengült, és kénytelen volt védelembe átmenni.

Támadásra a Vilmos trónörökös vezette 5. hadsereget jelölték ki, amelyet 1916. januárjában és februárban 10 hadosztállal és több

(főleg nehéz) üteggel erősítettek meg. Támadást Verdun ellen már 1914-ben végrehajtott a német hadsereg. A francia arcvonal ezen kiöblösödését már 1915-ben szerették volna német oldalról felszámolni. A különböző, olykor egymástól eltérő német elképzeléseket nehéz utólag rekonstruálni, mert a Reichsarchiv (Birodalmi Levéltár) a Berlint ért 1945 áprilisi angolszász bombázás során teljesen megsemmisült! Egy szemléletes példa a levéltár hiányára: a legújabb kutatási eredmények (zömmel emlékiratokra épülnek!) alapján a terv igazi szülőatyja nem Falkenhayn volt, hanem az 5. hadsereg vezérkari főnöke: Schmidt von Knobelsdorf tábornok. De az a tény, hogy Falkenhayn terjesztette elő a tervet karácsonykor a császárnak.

A támadás előkészítésére, tüzérségi állások

A támadás 1916. február 21-én kezdődött, reggel 7 óra után több, mint 1200 német löveg tüzevel, egy 13 kilométeres szakaszon. Az első nap a németek 1 millió gránátot lőttek ki a francia állásokra Verdun körül, és magára a városra is. Hasonló még sohasem volt a háborúk történetében. A támadást 3 német hadtest hajtotta végre. Velük szemben csak két francia hadosztály volt. A németek úgy gondolták, hogy ezt az erőt elsöprik az útból. Az első napokban a német támadás jól haladt, mindenütt széthasított fatörzsek, feldúlt föld, szétrombolt állások voltak és halott francia katonák feküdtek szétszórva. A németek itt vetették be először tömegesen a lángszórót. Hatása a francia katonákra sokkoló volt. A német előrenyomul-

elszört francia géppuskafészek és kiserődök jelentős veszteségeket okoztak az előrenyomuló német gyalogságnak.

Február 25-én este a németek bevették Douaumont erődjét. A franciák körében egy katasztrófa kezdett kibontakozni. Verdunban és a város körül hatalmas torlódás keletkezett. A környező falvak lakosai és a város lakói is menekültek, úgy mint a mindenféle fegyvernemhez tartozó katonák. Emberek, járművek és állatok hatalmas nyüzsgése volt ez. Mindenhol hátrahagyott lövegek, nagy mozsarak, járművek, ágyútalpak, lőszeres ládák. Valóságos káosz. A katasztrófa, amely itt kezdett utat törni magának, mégsem következett be. Miért? Ha a német támadás február 12-én indult volna, ahogy tervezték, akkor

nálhatta Verdunbe menet, vagy onnan jövet. Február 25-én reggelre a két hadosztályból 200 tiszt és 10 000 teljesen kimerült katonát maradt életben, akiket azonnal le kellett váltani. Joffre február 25-e reggelére a főhadiszállásra kéri Pétain tábornokot, aki a 2. hadsereg parancsnoka volt, és így ő közvetlenül a főparancsnokság alá lett rendelve. Az eligazítás után a Chantilly - Souilly (itt volt Pétain főhadiszállása) úton megfázott és belázasodott, de már március 4-én jobban volt. Március elején Verdunnál 26 hadosztály állomásozott az arcvonalban, vagy tartalékban. Úgy tűnt, hogy a németek támadását sikerült megállítani. A lélegzetvételyi szünet azonban nem tartott sokáig, mert a németek március 6-án, most a Maas bal partjáról indítottak egy nagyszabású offenzívát. Nyolc kilométert nyomultak előre. Falkenhaynnak

két oka volt, hogy a támadást újakezdje. Az első, hogy a kezdeti sikerek után továbbiakat remélt. A taktikája hatékonynak tűnt. A másik ok tisztán katonai volt. A németek jobb szárnya a Maas túloldaláról nem volt fedezve, a francia tüzérség tűz alatt tarthatta az előrenyomuló német csapatokat. Ezt a fenyegetést fel kellett számolni. Pétain számított erre a támadásra, ezért az itt nagyon elhanyagolt sánc- és erődítési munkákat meggyorsította.

A németek koncepciója az volt, hogy az első ágyúzást hirtelen abbahagyják, elhitelve a franciákkal, hogy most következik a gyalogsági támadás. Így ki akarták csalogatni a franciákat védelmi állásaikból, hogy az igazi tüzérségi tűznek védtelenül legyenek kitéve. Mivel ilyen nagy távolságra nem volt elég precíz a német tüzérség, a francia oldalon elmaradt a remélt káosz. Így nem tudták elérni a németek a két, később hírhedtté vált magaslat: 304, „Halott Ember” előtti erdős területet. Csapataik március 13-án jutottak el az utóbbi magaslatokhoz. Két német hadtestet ki kellett vonni, mert nagyon „elhasználódtak”, nagy veszteségeik voltak. A németek, ha lassan is, de előrenyomultak, a franciák pedig hősiességgel harcolva a végsőkig lassan hátráltak. Eközben mind a két oldal rettenetes veszteségeket szenvedett el. Voltaképpen, ahogy a német támadás lendületesen kezdődött, úgy alakult át a két fél küzdelme egymást kimerítő anyagcsatává. Április 9-én a németek elfoglalták a „Halott Ember” magaslatot. Másnap, ebben a súlyos szituációban adta ki Pétain a híres, Franciaországban még ma is ismert napiparancsát: „Courage, on les aura!” (Csak bátorság, elkapjuk őket!). Egy hétig esett az eső, így a helyzet nem volt olyan feszült. De egy másfajta feszültség viszont fokozódott. Joffre főpa-

rancsnok, aki offenzívára sürgetett, és Pétain, aki inkább az erőket kímélte, okosan a védekező hadvezetést részesítette előnyben. Közben a németek elfoglalták a 304-es magaslatot. Egyébként a német vezetésben is komoly viták voltak a továbbiakról. Május 1-én a Verduni Főparancsnokságot Nivelle kapta meg, míg Pétain a Középső Hadseregcsoport parancsnoka lett. Az emberrel kapcsolatos történetből ismerős „felfelé buktatás”.

Május 22-én Nivelle offenzívát indított Douaumont visszafoglalására. A ritka heveségű harcok és komoly veszteségek után 24-én visszaverték a franciákat. Sőt! Június 7-én megadta magát Vaux erődje, hosszú kemény harcok, kimerültség és vízhiány következtében. A németek tisztelettel adóztak a védők bátorságának, amikor fogságba vonultak Sylvain Eugène Raynal őrnagy vezetésével.

A franciák profitáltak a németek defenzív stratégiájából, a megszállt frontszakaszt pontról pontra visszafoglalták, és mivel nem álltak nyomás alatt, volt idejük a stratégiára és tervezésre. 3 napos tüzérségi előkészítés után, október 21-én indult az offenzíva. A franciák visszafoglalták Douaumont erődjét. A német ellentámadások kudarcot vallottak, november 2-án feladták Vaux erődjét. A franciák december 15-én újra támadtak, sikerrel. A december 18-i frontvonal hasonló volt, mint a február 20-i. A franciák számára a verduni csata befejeződött. A Maas baloldali része (304-es magaslat, „Halott Ember”) még véres harcokat igényelt, míg 1917-ben visszahódították. A teljes terület visszaszerzése már az amerikai csapatok részvételével zajlott le 1918-ban. Nivelle megkapta a jutalmát, december 15-én Joffre helyett ő lett a francia csapatok főparancsnoka.

Néhány szó a veszteségekről. A legújabb francia és német kutatási eredmények alapján mind a két fél vesztesége 370 000 fő (halott, sebesült, eltűnt, fogoly). Az összes veszteség tehát 740 000 katonát. A franciák 163 000, a németek 142 000 halottat sirattak el.

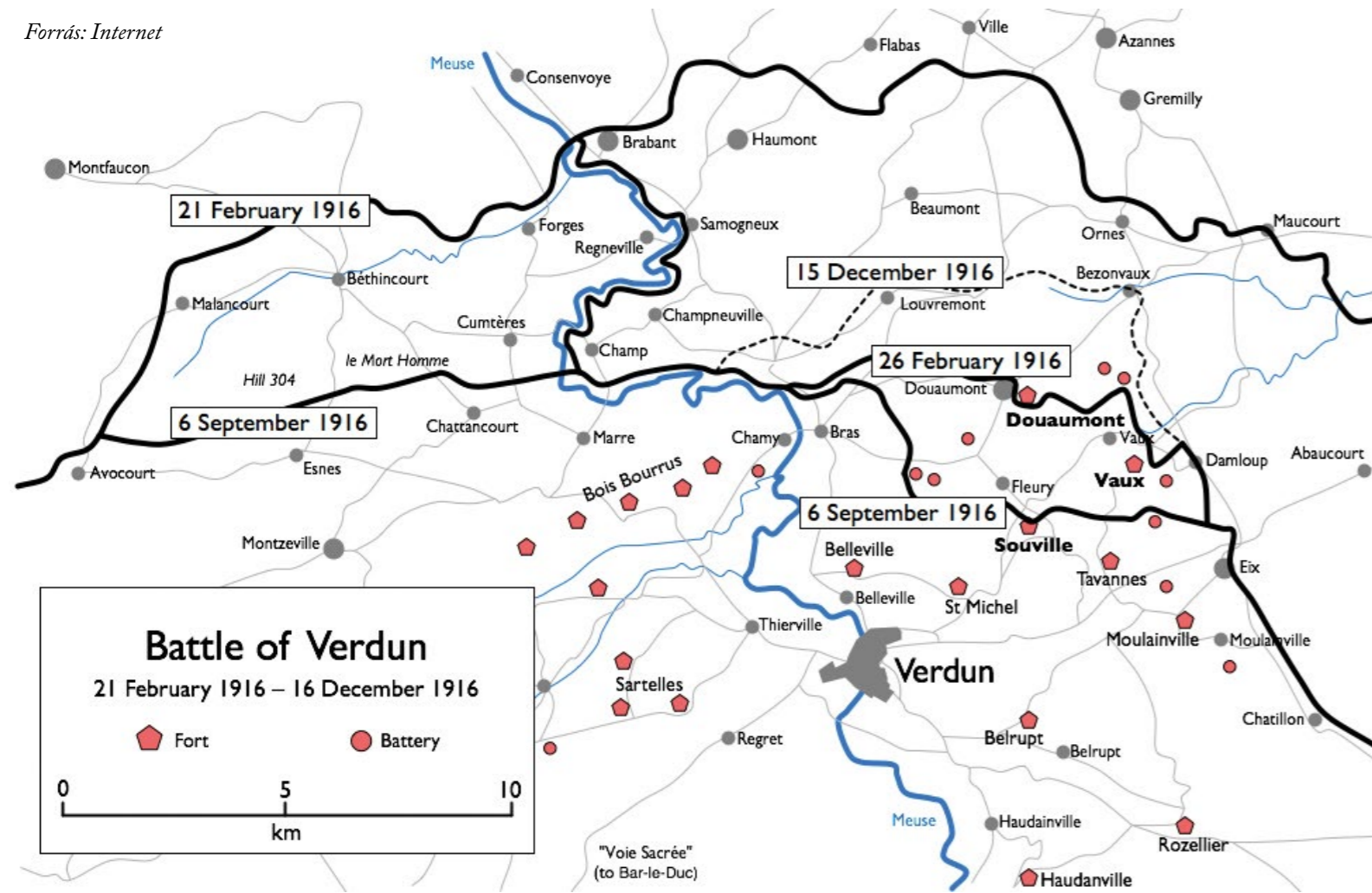
Szólhattunk volna az egyes emberről, a katonák mindennapjairól, szenvedéseiről, halálukról. A visszamaradt naplók, levelek és fotók a jőző emberrel ésszel felfoghatatlan borzalom, szörnyűség árad a kutató felé. Ezek leírásától, közlésétől megkíméltük az Olvasót.

Még egy mozzanatra azonban érdemben ki kell térnünk!

A mai Verdun körül léteznek ún. vörös zónák, ahová belépni szigorúan tilos. Ez kb. egy 100 km²-es terület (mint Párizs!), ahol még mindig rengeteg lőszer, bomba, gránát, mérgezőgáz-lövedék található. Német tudósok vizsgálata alapján a talaj 17%-ban tartalmaz arzént, több tízezerszer többet a megengedettnél. Ezenkívül ólom, higany, cink is van a földben, melyek lebomlásához sokezer év szükséges. Korábban létrehozott a francia kormány egy hivatalt, amelynek feladata a terület megtisztítása. Ha a munkálatok a jelenlegi ütemben haladnak, akkor eltarthatnak akár 700 évig is! A kormány ezeket a zónákat 2012-ben teljesen lezárta. A fent említett anyagok a harcok során használt fémekből (gránátok, töltények, aknák stb.), harci gázokból (klór, foszgén, mustárgáz) keletkezettek bonyolult kémiai folyamatok révén.

Ha az I. világháború többek között ezt okozta, akkor abba bele sem jó gondolni, hogy egy modern háború mivel járna!

Forrás: Internet

A verduni csata és a demarkációs vonalak

létesítésére, a sínek lefektetésére, a lőszer lerakatok felhalmozására 46 utászszázaljat alkalmaztak, köztük 15 ezer orosz hadifoglyot. A lőszer szállítás már január 12-én megkezdődött. A támadás megindulásától minden nap 34 lőszeres szerelvény futott be!

A támadás frontszakaszán szemben álló erőkről ejtsünk néhány szót! 6 német hadosztály (90 000 katonát) állt szemben 2 francia hadosztállal (30 000 fő). Az 5. német hadsereg több mint 1 400 löveggel rendelkezett, a franciáknak ellenben 632 lövegük volt. Az arány tehát három az egyhez. Ami még a különbséget tovább növeli az, hogy a németeknek több, nagyobb kaliberű lövegük volt. Itt az arány kettő az egyhez. Minőségben még nagyobb az eltérés: a német ágyúk modernebbek voltak, nagyobb volt a hatótávolságuk, mint a franciáké.

lášhoz jelentősen hozzájárult a tüzérségük sűrűsége is (az adott frontszakaszon), illetve intenzitása. Ez nagyon meglepte a franciákat. A másik újítás német részről: először egy kisebb járőrt küldtek ki, hogy megbizonyosodjanak arról, hogy az ellenség ellenállása ki van kapcsolva, ha nem úgy volt, akkor folytatódott a tüzérségi tűz. Ezután jött az első támadó vonal drótvágó ollókkal és lángszórókkal felszerelve. A gyenge helyeket keresték az ellenség vonalában. Miután ezeket felszámolták, továbbnyomultak, de úgy hogy a komolyabb ellenállási helyeket megkerülték, azért, hogy azokat hátulról támadják meg. Tehát a német gyalogság nem nagy tömegben, egymást követő hullámokban támadott, egyszerűen fogalmazva manőverezett (lásd 2. világháborús német taktika!). De a tüzérségi előkészítés sem pusztított el mindent. Egyes

vélhetőleg sikerült volna. A franciákat a rossz idő megmentette, lélegzetvételyi szünethez jutottak, amit ki tudtak használni. A franciák lázasan dolgoztak azon, hogy az első vonalat megerősítsék. De mindenekelőtt a parancsnoki struktúrát újjászervezték. A Verduni Erődítmeny Főparancsnokságát alárendelték a Középső Hadseregcsoportnak, így a parancsnoki hierarchia konzisztensebb lett. De mindenekelőtt csapatokat küldött Joffre főparancsnok. További fontos intézkedés volt a szállítások megszervezése. Helyi vasúti összeköttetést kellett létesíteni. A főparancsnokság a Bar-le-Duc-Verdun útvonalat lefoglalta a teherautók számára. „Voie sacrée”, = szent út. Bar-le-Duc-Verdun = 80,5 kilométer. Ezt az utat a 3500 tehergépkocsi használhatta, amelyek a napi 2000 tonna utánpótlást szállították. A gyalogság az út menti mezőket hasz-

Fotó: Internet

Balla Zoltán

„We Are The Water” – „Nincs határ”

adalékok a 17. Fina Vizes Világbajnokság szurkolói dalához

Fotó: a Iván Szandra engedélyével

A Budapesten és Balatonfüreden rendezett 17. FINA Vizes Világbajnokság megnyitójára előtt egy nappal (2017. július 13-án) tették közzé a címben említett hivatalos szurkolói dalt. Az „opuszt” Kozma Kata és Sebestyén Áron írta angolul és Iván Szandra „magyarította”. A szövegíró Iván Szandra szerint ezzel a fajta mai hangszereléssel egy olyan dalt alkotnak, amely ötvözi a modern stílust és az akusztikus popzenét. A Petőfi Live a mű keletkezési körülményeiről faggatta Katát és Szandrát, akik elmondták: a dalt meghívásos pályázaton választották ki a vb rendezői. Ők pedig igyekeztek egy olyan „produkciót” létrehozni, amely ritmikailag és a szöveg szempontjából is nagyon inspiráló. Emellett fontos volt nekik, hogy a szerzemény euforikus állapotot ébresszen a hallgatókban. Sok ihletet merítettek a víz lényegéből, a víz energiájából. A refrén nagyon buzdító, arra ösztökél, hogy pattanj fel a helyedről és teli torokból énekelj. Számukra az egész együttműködés és csapatépítő tréning volt: összhang megteremtése háromuk között és a szurkolók hangulata fokozásának terve mind abban segítettek nekik, hogy egy nagyon jó, a nagyközönségnek is tetsző dal szülessen.

Természetesen készült egy videó is: ez felidéz a magyar sportolók legemlékezetesebb versenypillanatait. A videó alá Veréb Tamás énekelt a dalt egy budapesti stúdióban.

„– Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy engem választottak ki erre a nemes feladatra. Emlékszem, milyen lelkesedéssel mentem be a stúdióba erre a különleges hangulatú felvételre, lévén, hogy éjfél után hajnal hatig dolgoztunk rajta. Ilyenkor nem pusztán egy dallam kétszeri elnevelése történik, hanem megbeszéljük az angol kiejtést, a dalműveket, a dal mondanivalóját. Előfordul, hogy etaponként, akár soronként vesszük fel, külön a vokálisavokat, vagy akár egy hirtelen jött ötletet tartunk a hangszerelést illetően.” – mondta a miskolci énekes a Zenebutik tv-ben, akinek hangját és tehetségét a közönség már jól ismerheti a 2016-os Sztárbán sztárból.

Folyóiratunk olvasóinak Iván Szandra zongorista-énekest nem kell bemutatni, hiszen tősgyökeres borszörményi. A vizes vébé örömteli napjai alatt gyakran csendült fel a dalok a bel- és külföldi tévé közvetítésekben. (Szerkesztőségünk és a magam nevében szívből gratulálunk ehhez a nagyszerű sikerhez.) Milyen érzés volt számotokra, hogy a világ milliói hallgatgatják a szerzeményeteket?

Iván Szandra: – Teljesen hihetetlen és szürreális volt belegondolni abba, hogy ezt a dalt például Ecuadorban is hallani fogják, akik követik a vizes világbajnokságot. Budapesten nem messze lakom a

Margitszigettől, amelyik szintén az egyik versenyhelyszín volt, és egyik délelőtt arra lettem figyelmes, hogy hangosan üvölt a refrén: „Mögötted állunk, Te csak szállj, repülj biztos hittel tudom Neked nincs határ!”. Amikor realizáltam, hogy ezt bizony a dunai szél fújta a fülemből a versenyről magáról, még a fejem tetején is lúdbőrös lettem.

Vagy épp Hosszú Katinka utolsó versenyének eredményhirdetését néztem egy teraszon, a Római parton, amikor a TV mutatta, hogy Katinka elindul a magyar zászlóval a stadionba és a háttérben zúgott a dal. Ez is hatalmas élményem. Mosolyogtam magamban, és hálát adtam, hogy közöm lehetett ehhez az egészhez!

De kicsit térjünk vissza a felkéréshez. Konkrétan ki keresett vagy kik kerestek meg Tőged/Titeket, hogy írjatok szurkolói dalt a 17. FINA Vizes Világbajnokságra? Mennyi időtök volt a szövegírásra, a zenei alkotásra, illetve a mű felnevelésére? Melyik budapesti stúdióban rögzítettétek a dalt?

A Tom-tom kiadóhoz is eljutott a FINA pályázati felhívása, miszerint szurkolói himnuszt keresnek a világbajnoksághoz. Sebestyén Áron rendszeresen dolgozik a kiadónak, így őt kérték fel erre. Áron pedig régóta szeretett volna Kozma Katával dolgoz-

Fotó: a Iván Szandra engedélyével

A neten próbáltam felkutatni a dal magyar szövegét, de nem találtam, a Veréb Tamással felvett magyar dalváltozatot hol kereshetik az érdeklődők?

A magyar dal szövegét „Nincs határ” vagy „Mögötted állunk” alternatív címeken lehet megtalálni a nagy online zenehallgatási felületeken. (Itunes, Spotify, Deezer stb...)

Van ismerősöm, aki most már kifejezetten erre a dalra szokott sportolni.

Ez utóbbihoz külön is gratulálok, és jó, hogy mondd! A kondi-gépeken reggelente magam is erre fogok nyújtani. Kedvező hatását terjeszteni fogom az ismerőseim között és megragadva az alkalmat, ajánlom már most lapunk olvasóinak is.

A FINA elnöke, dr. Julio C. Maglione a Papp László Arénában tartott 2017. július 30-i záró eseményen köszönetet mondott és így nyilatkozott: „Mindenki támogatása, lelkesedése és profizmusa tette lehetővé, hogy ez legyen a FINA történetének legjobb világbajnoksága”. Seszták Miklós, a szervező-bizottság elnöke pedig kiemelte: Magyarország két év alatt megcsinálta azt, amit a vb átvállalásakor sokan lehetetlennek gondoltak.

Teszem hozzá nyomban: Iván Szandra művésznő és szerzőtársai révén is egy újabb, világnak szóló kulturális sikerrel büszkélkedhet Hajdúböszörmény és Magyarország. Mint ahogy a mi Kapás Boglárkánk is derekasan helyt állt a 17. vizes világvérsenyen, ahol olimpiai bronzérmesünk a 800 méteres gyorsúszásban 5. helyezést ért el. Róla a következő – decemberi – periodikánkban jelentetünk meg egy nagyobb terjedelmű interjút.

Fotó: a Iván Szandra engedélyével

